

Գիշերային հանդիպում

Կապույտ լեռներին չհասած, ճանապարհին Թոմաս Գոմեսը կանգ առավ բենզինի մենավոր լցակայանի մոտ:

— Մենակությունից չե՞ս նեղվում, հայրիկ,— հարցրեց Թոմասը:

Ծերուկը փալասով մաքրեց փոքրիկ բեռնատարի հողմնապակին:

— Առանձնապես չէ:

— Իսկ ինչպե՞ս է, Մարսը դո՞ւր է գալիս:

— Լավ է, միշտ մի նոր բան կա: Երբ անցած տարի առաջին անգամ եկա, ինքս ինձ ասացի՝ գալիքի մասին կանխագուշակումներ մի՛ արա, ոչինչ մի՛ պահանջիր, ոչնչից մի՛ զարմացիր: Երկիրը պետք է մոռանանք, այն ամենը, ինչ եղել է, պետք է մոռանանք: Հիմա հարկավոր է ուշադիր լինել, վարժվել և հասկանալ, որ այստեղ ամեն ինչ այնպես չէ, այլ է: Այո, այստեղ միայն մի եղանակ է, մարսյան եղանակ, ցերեկը դժոխային շոգ, գիշերը՝ դժոխային ցուրտ: Իսկ անսովոր ծաղիկները, անսովոր անձրևը, ամեն քայլի մի անսպասելի բան կա: Ես եկել էի հանգստանալու, մտածում էի՝ կապրեմ այնպիսի մի տեղ, ուր ամեն ինչ այլ կլինի: Ծեր մարդու համար միջավայրը փոխելը շատ կարևոր է: Ջահելները նրա հետ խոսելու հավես չունեն, ուրիշ ծերուկները նրան ձանձրացնում են: Ես էլ գլխի ընկա, որ լավագույն ելքն ինձ համար այնպիսի անսովոր տեղ գտնելն է, որ եթե չծուլանաս ու շուրջդ նայես, ամենուր զվարճություններ տեսնես: Այ, ընտելացել եմ այս լցակայանին: Եթե գործից հոգնեմ, այստեղից դուրս կգամ և կգնամ մի որևէ հին մայրուղի, որն այսպես բանուկ չէ: Ինձ հարկավոր է միայն ապրուստ վաստակել, այնպես որ ժամանակ մնա շուրջդ նայելու, նաև խորհելու, որ ամեն ինչ այլ կերպ է:

— Վատ չես մտածել, ծերուկ,— ասաց Թոմասը: Նրա թուխ ձեռքերը հանգստանում էին դեկին: Նա հիանալի տրամադրության մեջ էր: Տասն օր անընդմեջ նա աշխատել էր նոր ավաններից մեկում, հիմա երկու հանգստյան օր ուներ և մեկնում էր տոնակատարությանը մասնակցելու:

— Ես այլևս ոչնչից չեմ զարմանում,— շարունակեց ծերունին,— միայն Նայում եմ և վերջ: Կարելի է ասել՝ տպավորություններ եմ կուտակում: Եթե Մարսը այնպես,

ինչպես որ կա, քո ճաշակով չէ, ավելի լավ է Երկիր վերադառնաւ: Այստեղ ամեն ինչ գլխիվայր է՝ հողը, օդը, ջրանցքները, բնիկները (ճիշտ է, ես ոչ ոքի դեռ չեմ տեսել, բայց ասում են, որ թափառում են ինչոր տեղ), ժամացույցները: Նույնիսկ իմ ժամացույցը անկարգություն է անում: Այստեղ նույնիսկ ժամանակը գլխիվայր է: Երբեմն ինձ թվում է, թե ինձնից բացի ուրիշ ոչ մեկը չկա այս անիծյալ մոլորակում: Ամայի է: Երբեմն էլ թվում է՝ ութամյա տղեկ եմ, ճատիկ, իսկ շուրջս ամեն ինչ հսկայական է: Աստված վկա, մարդու համար սա ամենահարմար վայրն է: Այստեղ ես առույգ եմ, ուղղակի երջանկացել եմ: Գիտե՞ս, թե ինչ է Մարսը: Նման է այն խաղալիքին, որ ինձ նվիրեցին ծննդյան տոներին, յոթանասուն տարի առաջ՝ գեղադիտակ էր կոչվում. ներսում ապակու կտորտանքներ էին, ուլունքներ, զանազան զիզի—պիզիներ... Իսկ երբ նրա միջով նայում էիր արևին՝ շունչդ բռնվում էր: Ի՛նչ նախշեր էին: Ա՛յ այդպիսին է Մարսը: Հիացիր և մի՛ պահանջիր, որ այլ կերպ լինի: Տե՛ր աստված, գիտե՞ս, որ այս մայրուղին մարսեցիները տասնվեց դար առաջ են կառուցել և կարգին վիճակում է: Մի դոլար ու հիսուն սենթ ես տալու: Շնորհակալություն և բարի գիշեր:

Թոմասը սլացավ հին մայրուղով, քթի տակ խնդմնդալով:

Դա մի երկար ճանապարհ էր լեռների ու խավարի միջով. նա ձեռքից բաց չէր թողնում դեկը, միայն երբեմն զամբուլից սառնաշաքար էր հանում: Արդեն մի ժամ գնում էր, բայց չէր հանդիպել ոչ մի մեքենա, ոչ մի լույս, միայն ճանապարհի ժապավենն էր ձգվում, շարժիչն աղմկում էր, շուրջը խաղաղ Մարսն էր:

Միշտ խաղաղ Մարսն այս գիշեր ավելի անաղմուկ էր, քան երբևէ: Թոմասի կողքով սահում էին անապատները, չորացած ծովերը և դեպի աստղերը միտող լեռնագագաթները:

Այդ գիշեր օդում զգալի էր Ժամանակի բույրը: Նա ժպտաց, մտովի գնահատելով իր ստեղծած պատկերը: Վատ միտք չէ: Իսկապես, ինչպե՞ս է բուրում ժամանակը, նրանից փոշու, ժամացույցների, մարդկանց հոտ է գալիս: Ստածենք, թե ինչպե՞ս է հնչում ժամանակը, ջրի կաթիլքի նման, որ շիթ առ շիթ հոսում է մութ քարանձավում: Կանչող ձայնի նման է, դատարկ արկղի կափարիչին թափվող հողի թմփոցի: Անձրևի նման է: Շարունակենք և հարցնենք, թե ինչի նման է Ժամանակը, ձյան պես է, որ անաղմուկ իջնում է մութ ջրհորը կամ՝ հին համր կինոնկարի, որտեղ հարյուր միլիարդավոր անձինք նոր տարվա օդապարիկների պես ընկնում են ցած՝ անէություն: Ահա թե ինչպես է բուրում Ժամանակը և թե ինչ տեսք ու ձայն ունի: Իսկ այս գիշեր, Թոմասը ձեռքը հանեց պատուհանից, նույնիսկ թվում է՝ կարելի է շոշափել Ժամանակը:

Նա բեռնատար էր քշում Ժամանակի լեռներում: Պարանոցը ծակեց, և Թոմասը ուշադիր առաջ նայելով՝ ուղղվեց: Նա մտավ փոքր, մարսյան մեռած քաղաքը, անջատեց շարժիչը և հայտնվեց շրջապատող ամայության մեջ: Շունչը պահած, նա նայում էր լուսնի լույսով ողողված ճերմակ շենքերին, որտեղ արդեն շատ դարեր մարդիկ չէին ապրում: Հիանալի, անթերի շենքեր, թեկուզ ավերված, բայց միևնույն է՝ սքանչելի:

Շարժիչը միացնելով, Թոմասը էլի մի մղոն անցավ, հետո նորից կանգ առավ, իջավ, վերցրեց ուտելիքի գամբուղը և բարձրացավ թմբի վրա, որտեղից կարելի էր հայացքով ընդգրկել փոշեծածկ քաղաքը: Բացեց թերմոսը և մի գավաթ սուրճ լցրեց: Նրա կողքով մի բու թռավ: Լավ էր զգում իրեն, խաղաղ: Հինգ բույս անց Թոմասը ինչ—որ ձայն լսեց: Վերևում, այնտեղ, ուր հին խճուղին անհետանում էր շրջադարձի ետևում, ինչ—որ շարժում նկատեց, աղոտ լույս, հետո շրջյուն լսվեց: Գավաթը ձեռքում բռնած՝ Թոմասը շրջվեց:

Լեռներից ինչ—որ տարօրինակ բան էր մոտենում:

Դեղնականաչավուն միջատի նմանվող մեքենա էր, որ գմբուխտի պես շողալով՝ սահուն հատում էր օդը, փայլում էին սուտակե աչքերը: Մեքենայի վեց ոտքերը հավում էին մայրուղուն նոսր անձրևի մարող խշշոցով, իսկ ետնամասից իր մեղրագույն աչքերն էր Թոմասին հառել մի մարսեցի. նայում էր, ինչպես ջրհորի մեջ են նայում:

Թոմասը պարզեց ձեռքը և մտովի արդեն գոռացել էր՝ «ողջո՛ւյն», բայց շուրթերը չէին շարժվել, քանի որ դիմացինը մարսեցի էր: Բայց Թոմասը լողացել էր Երկրի կապույտ գետերում, որի ափերով անցնում էին անձանոթ մարդիկ, օտար մարդկանց հետ սեղան էր նստել օտար տներում, և միշտ նրա լավագույն զենքը եղել էր ժպիտը: Նա իր հետ ատրճանակ չէր վերցնում: Այժմ էլ Թոմասը դրա կարիքը չէր զգում, թեկուզ սրտի խորքում վախ կար: Մարսեցին էլ ձեռքում ոչինչ չունեւ: Սառն օդի միջով նրանք մի պահ նայեցին միմյանց:

Առաջինը Թոմասն ուշքի եկավ.

— Ողջո՛ւյն,— գոչեց նա:

— Ողջո՛ւյն,— պատասխանեց մարսեցին իր լեզվով:

Նրանք իրար չհասկացան:

— Դուք ասացիք՝ ողջո՞ւյն,— հարցրին երկուսը միաժամանակ:

— Ի՞նչ ասացիք,— շարունակեց յուրաքանչյուրը իր լեզվով:

Երկուսն էլ խոժոռվեցին:

— Դուք ո՞վ եք,— անգլերեն հարցրեց Թոմասը:

— Ի՞նչ եք անում այստեղ,— հարցրեց անձանոթը:

— Ո՞ւր եք գնում,— հարցրին երկուսը մտահոգ:

— Իմ անունը Թոմաս Գոմես է:

— Ինձ անվանում են Մյու Բա:

Նրանք միմյանց չէին հասկանում, բայց յուրաքանչյուրը ներկայանալիս մատով խփում էր կրծքին, և իմաստը պարզ էր:

Հանկարծ մարսեցին ծիծաղեց.

— Սպասեք:

Թոմասը այնպիսի զգացողություն ունեցավ, որ ինչ—որ բան դիպավ գլխին:

— Այ այսպես,— անգլերեն ասաց մարսեցին:— Հիմա գործներս հաջող կընթանան:

— Դուք այդպես շո՞ւտ սովորեցիք իմ լեզուն:

— Ոչ, ի՞նչ եք ասում:

Երկուսն էլ չիմանալով ինչ անել, նայում էին Թոմասի ձեռքի տաք սուրճով լի բաժակին:

— Նորություն է,— հարցրեց մարսեցին, զննելով նրան ու գավաթը, և հավանորեն երկուսին էլ նկատի առնելով:

— Կիսմե՞ք մի գավաթ,— առաջարկեց Թոմասը:

— Որքան բարի եք:

Մարսեցին դուրս սահեց իր մեքենայից: Երկրորդ բաժակը լցվեց տաք սուրճով: Թոմասը մոտեցրեց մարսեցուն: Նրանց ձեռքերը հանդիպեցին և ինչպես մառախուղի միջից, անցան մեկը մյուսի միջով:

— Տե՛ր աստված,— բացականչեց Թոմասը և վայր գցեց գավաթը:

— Օ՛, երկնային ուժեր,— ասաց մարսեցին իր լեզվով:

— Տեսա՞ք, ինչ եղավ,— շշնջացին նրանք:

Երկուսն էլ վախից քարացել էին:

Մարսեցին կռացավ, բայց ոչ մի կերպ չէր կարողանում վերցնել գավաթը:

— Աստվա՛ծ իմ,— բացականչեց Թոմասը:

— Տե՛ս է,— մարսեցին կրկին ու կրկին փորձում էր վերցնել գավաթը, ապարդյուն:

Նա ուղղվեց, մի պահ մտածեց, հետո գոտուց արձակեց դանակը:

— Հե՛յ,— գոռաց Թոմասը:

— Դուք չհասկացաք, բռնե՛ք,— ասաց մարսեցին և դանակը նետեց:

Թոմասն ագուցեց ձեռքերը, բայց դանակն անցավ նրանց միջով և վայր ընկավ: Նա ուզում էր վերցնել, բայց չկարողացավ ու ցնցվելով ընկրկեց:

Նա նայեց երկնքի հենքին կանգնած մարսեցուն:

— Աստղերը,— ասաց Թոմասը:

— Աստղերը,— արձագանքեց մարսեցին՝ Թոմասին նայելով:

Մարսեցու մարմնի միջով փայլում էին վառ, ճերմակ աստղերը, նրա մարմինը կարծես զարդարված էր դրանցով, ինչպես մեղուզայի նուրբ կայծկլտուն թաղանթը: Աստղերը մանուշակագույն աչքերի նման շողշողում էին մարսեցու կրծքին ու փորին, թանկարժեք քարերի պես՝ դաստակներին:

— Ես տեսնում եմ ձեր միջով, — ասաց Թոմասը:

— Ես էլ՝ ձեր միջով,— պատասխանեց մարսեցին, մի քայլ ընկրկելով:

Թոմասը շոշափեց իրեն, զգաց սեփական մարմնի ջերմությունը և հանգստացավ. «Ամեն ինչ կարգին է,— մտածեց նա,— ես կամ»:

Մարսեցին ձեռքը դիպցրեց իր քթին, ապա շուրթերին:

— Ես անմարմին չեմ,— ցածրաձայն ասաց նա,— կենդանի եմ:

Թոմասը մտահոգ նայեց նրան:

— Եթե ես կենդանի եմ, ուրեմն դուք մեռած եք:

— Ոչ, դուք:

— Տեսիլք եք:

— Ուրվական եք:

Նրանք մատով մեկը մյուսին էին ցույց տալիս, և աստղերի լույսը նրանց վերջույթներում շողում էր ու երփներանգվում, ինչպես դաշույնի, սառցալուլայի կամ լուսատտիկի փայլը: Նրանք նորից ստուգեցին իրենց զգայությունները, և յուրաքանչյուրը համոզվեց, որ ողջ—առողջ է, հուզված, սրտատրոփ, շփոթված, զարմացած, իսկ մյուսը, օ, այո, անհրական է, այն տեսլական հատվածակողմը, որը որսում և ճառագայթում է հեռավոր աշխարհների լույսը...

«Ես հարբած եմ,— ինքն իրեն ասաց Թոմասը,— վաղը ոչ մեկին չեմ պատմի այս մասին, ոչ մեկին»:

Նրանք կանգնել էին հին մայրուղու վրա. երկուսն էլ անշարժ էին:

— Դուք որտեղի՞ց եք,— վերջապես հարցրեց մարսեցին:

— Երկրից:

— Դա ինչ բան է:

— Այնտեղ է,— Թոմասը գլխի շարժումով ցույց տվեց երկինքը:

— Վաղո՞ւց:

— Մի տարի առաջ ենք եկել, չե՞ք հիշում:

— Ոչ:

— Իսկ դուք, գրեթե բոլորդ, այդ ժամանակ մահացաք: Երևի քչերն են փրկվել:

— Դա ճիշտ չէ:

— Իսկապես, բնաջնջվել էք: Ինքս եմ տեսել դիակները: Սևացած դիակներ սենյակներում, տներում, և բոլորը մեռած, հազարավոր մարմիններ:

— Ի՞նչ անհեթեթություն, մենք ապրում ենք:

— Պարոն, ձերոնց բոլորին հնձեց համաճարակը: Տարօրինակ է, որ այդ մասին չգիտեք: Դուք ինչ—որ ձևով փրկվել էք:

— Ես չեմ փրկվել, ինչի՞ց պետք է փրկվեի: Ինչե՛ր էք ասում: Ես գնում եմ Էնիալյան լեռների մերձակա ջրանցքի տոնին: Նախորդ գիշերն էլ այնտեղ էի: Մի՞թե չեք տեսնում քաղաքը,— մարսեցին պարզեց ձեռքը:

Թոմասը նայեց և ավերակներ տեսավ:

— Բայց այս քաղաքը մեռել է հազարավոր տարիներ առաջ:

Մարսեցին ծիծաղեց.

— Մեռա՞ծ է: Երեկ այնտեղ եմ գիշերել:

— Իսկ ես նախորդ շաբաթ էի այնտեղ, անցած շաբաթ էլ և միայն ավերակներ էին: Տեսնո՞ւմ եք ջարդված սյուները:

— Ջարդվա՞ծ; Հրաշալի տեսնում եմ՝ ուղիղ, սլացիկ սյուներ են:

— Փողոցում փոշուց բացի ոչինչ չկա,— ասաց Թոմասը:

— Փողոցները մաքուր են:

— Ջրանցքները վաղուց չորացել են, դատարկ են:

— Ջրանցքները լի են նարդոսի գինով:

— Քաղաքը մեռած է:

— Քաղաքը ապրում է,— առարկեց մարսեցին բարձր ծիծաղելով,— դուք սխալվում եք: Տեսնո՞ւմ եք տոնակատարության լույսերը: Այնտեղ հրաշալի մակույկներ են՝ նրբագեղ, ինչպես կանայք, և հրաշալի կանայք, որ նուրբ են մակույկների պես: Ավագագույն մաշկով կանայք, ձեռքներին ալ ծաղիկներ: Ես

տեսնում եմ նրանց, տեսնում եմ ինչպես են վազում փողոցներով, այստեղից շատ փոքր են երևում: Ես էլ այնտեղ եմ գնում, տոնին մասնակցելու: Ամբողջ գիշերը մենք ջրանցքում կնավարկենք, կերգենք, կխմենք, կսիրենք: Մի՞թե չեք տեսնում:

— Պարոն, այս քաղաքը մեռած է չորացած մոդեսի պես: Մերոնցից ում ուզում եք հարցրեք: Ինչ վերաբերում է ինձ, ես գնում եմ Գրին—սիթի, Իլինոյսի խճուղու նոր բնակավայրը, վերջերս ենք կառուցել: Իսկ դուք ինչ-որ բան խառնում եք: Մենք միլիոն քառակուսի ոտնաչափ Օրեգոնյան լավագույն փայտի տախտակ ենք բերել, մի քանի տասնյակ տոննա պողպատյա մեխեր և երկու ավան ենք կառուցել, այնպիսիք, որ աչքդ չես ուզում կտրել: Այսօր նրանցից մեկի ավարտն ենք նշում: Երկրից երկու տիեզերանավեր են ժամանելու, մեր կանայք և հարսնացուներն են գալիս: Ժողովրդական պարեր կլինեն, վիսկի...

Մարսեցին ցնցվեց:

— Ասում եք՝ այն կողմո՞ւմ:

— Այո, այնտեղ, որտեղ հրթիռներն են, — Թոմասը նրան մոտեցրեց թմբի ծայրին և ներքև ցույց տվեց, — տեսնո՞ւմ եք:

— Ոչ:

— Գրողը տանի, այնտեղ են, երկար, արծաթագույն:

— Չեմ տեսնում:

Հիմա էլ Թոմասը ծիծաղեց:

— Դուք կույր եք:

— Ես հրաշալի տեսողություն ունեմ, այդ դուք չեք տեսնում:

— Լավ, իսկ նոր ավանը տեսնո՞ւմ եք:

— Ոչինչ չեմ տեսնում օվկիանոսից բացի, հիմա էլ տեղատվություն է:

— Միստր, այդ օվկիանոսը գոլորշիացել է քառասուն դար առաջ:

— Դե, այդ արդեն չափազանց է:

— Բայց ճիշտ է, հավատացնում եմ:

Մարսեցու դեմքը լրջացավ.

— Սպասեք, դուք իսկապե՞ս չեք տեսնում իմ նկարագրած քաղաքը: Ճերմակ, ճերմակ սյուներ, նրբագեղ մակույկներ, տոնական հրավառություն, ես բոլորը այնպես պարզ եմ տեսնում: Հապա լսեք: Ես նույնիսկ նրանց երգն եմ լսում: Այնքան էլ հեռու չեն:

Թոմասը ականջ դրեց և շարժեց գլուխը:

— Ո՛չ:

— Իսկ ես,— ասաց մարսեցին,— չեմ տեսնում ձեր նկարագրածը:

Նրանք նորից, սրսփացին, կարծես նրանց մարմինները ծակծկեցին սառցե ասեղներով:

— Իսկ գուցե...

— Ի՞նչ:

— Դուք ասացիք՝ «երկնքից»:

— Երկրից:

— Երկիրը դատարկ հնչյուն է,— ասաց մարսեցին,— բայց մի ժամ առաջ, երբ ես անցնում էի լեռնանցքով,— նա շոշափեց պարանոցը,— ես զգացի...

— Սառնություն՞ ւն:

— Այո:

— Եվ հիմա՞ էլ:

— Այո, նորից ցուրտ է: Ինչոր տարօրինակ բան է կատարվել աշխարհի, լեռների, ճանապարհի հետ, ինչ—որ անսովոր բան: Եվ լույսը, և ճանապարհը այն չեն, և ես այնպիսի զգացում ունեցա, կարծես տիեզերքի վերջին բնակիչն եմ:

— Ինձ հետ էլ նույնը կատարվեց,— ասաց Թոմասը հուզված, նա կարծես զրուցում էր հին, լավ բարեկամի հետ, վստահելով նրան թանկ մի գաղտնիք:

Մարսեցին փակեց աչքերը և նորից բացեց:

— Այստեղ կարող է մի բացատրություն լինել: Այստեղ Ժամանակի հարց է: Այո՛, այո՛, դուք Անցյալի տեսապատրանքն եք:

— Ո՛չ, այդ դուք եք Անցյալից,— ասաց երկրացին մտածելուց հետո:

— Ի՛նչ վստահ եք: Կարո՞ղ եք ապացուցել, թե ով է Անցյալից, ով՝ Ապագայից: Հիմա ո՞ր թվականն է:

— Երկու հազար երկու:

— Այսինքն՝ ես դրանից ի՞նչ հասկանամ:

Թոմասը մտածեց ու թոթվեց ուսերը:

— Ոչինչ:

— Նույնն է, որ ես ձեզ ասեմ, թե հիմա մեր տարեթվով 4462853 թվականն է: Բառերը ոչինչ են, ավելի՛ քան ոչինչը: Որտե՞ղ է Ժամացույցը, ըստ որի կարող ենք որոշել աստղերի դիրքը:

— Բայց ավերակները փաստ են: Նրանք ցույց են տալիս, որ ես Ապագան եմ, ես կենդանի եմ, իսկ դուք՝ մեռած:

— Իմ ամբողջ էությունը ժխտում է նման հնարավորությունը: Իմ սիրտը զարկում է, ստամոքսս սնունդ է պահանջում, բերանս ծարավի է ջրի: Ո՛չ, մեզնից ոչ մեկն էլ ոչ կենդանի է, ոչ մեռած: Ի դեպ, ավելի շատ կենդանի ենք, քան մեռած: Իսկ ավելի ճիշտ, մենք մեջտեղում ենք: Ահա երկու ճամփորդ հանդիպել են գիշերը, ճանապարհին: Երկու անծանոթ, որոնցից յուրաքանչյուրը իր ճանապարհն ունի: Դուք ասում եք՝ ավերակներ՞:

— Այո, դուք վախենո՞ւմ եք:

— Ո՞վ է ուզում տեսնել Ապագան և ո՞վ երբևէ կտեսնի: Մարդը կարող է միայն Անցյալին խորամուխ լինել, բայց որ... դուք ասում եք սյուները փլվել են, և ծովը ցամաքել է: Զրանցքները դատարկ են, աղջիկները մեռել են, ծաղիկները թոռոմել,— մարսեցին լռեց, հետո նորից նայեց քաղաքին,— բայց ահա նրանք: Ես տեսնում եմ: Եվ այդ էլ բավական է: Նրանք սպասում են ինձ՝ ինչ էլ որ դուք ասեք:

Ճիշտ այդպես Թոմասին սպասում էին հրթիռները, ավանները և Երկրից եկած կանայք:

— Մենք երբեք համաձայնության չենք գա,— ասաց նա:

— Համաձայնենք համաձայնության չգալ,— առաջարկեց մարսեցին,— Անցյալ, Ապագա, մի՞թե միևնույնը չէ, միայն թե մենք երկուսս էլ կենդանի լինենք, չէ՞ որ այն, ինչ գալու է մեզնից հետո, միևնույն է՝ գալու է, վաղը լինի, թե տասը հազար տարի անց: Որտեղի՞ց գիտեք, որ այս տաճարները ձեր քաղաքակրթության ավերակները չեն հարյուր դար հետո: Չգիտեք: Ուրեմն, էլ մի հարցրեք: Սակայն գիշերը կարճ է: Ահա տոնական հրավառությունն սկսվեց, թոշունները թռան:

Թոմասը մեկնեց ձեռքը: Մարսեցին կրկնեց նրա շարժումը:

Նրանց ձեռքերը չդիպան, տարրալուծվեցին միմյանց մեջ:

— Մենք դեռ կհանդիպենք:

— Ո՞վ գիտե, գուցե, երբևէ:

— Կուզենայի ձեզ հետ մասնակցել ձեր տոնակատարությանը:

— Ես էլ կուզենայի ձեր նոր ավանում լինել, տեսնել տիեզերանավը, որի մասին պատմեցիք, տեսնել մարդկանց, լսել այն ամենի մասին, ինչ տեղի է ունենում:

— Ցտեսություն,— ասաց Թոմասը:

— Բարի գիշեր:

Իր կանաչ մետաղյա մեքենայով մարսեցին անաղմուկ սլացավ լեռները, իսկ երկրացին շրջեց իր բեռնատարն ու գնաց հակառակ ուղղությամբ:

— Տե՛ր աստված, այս ի՛նչ երազ էր,— հառաչեց Թոմասը, ձեռքը դեկին դրած՝ մտածելով հրթիռների, կանանց, թունդ վիսկիի, վիրջինյան պարերի, սպասվող ուրախության մասին:

— Ի՛նչ տարօրինակ տեսիլք էր,— մտաբերեց մարսեցին. ավելացնելով արագությունը և մտածելով ջրանցքների, մակույկների, ոսկեաչվի կանանց, երգերի մասին...

Մութ գիշեր էր: Լուսինները դուրս էին եկել: Միայն աստղերն էին առկայծում դատարկ մայրուղու վրա: Ո՛չ ձայն կար, ո՛չ մեքենա, ո՛չ որևէ կենդանի արարած, ոչինչ: Այդպես էր մինչև այդ ցուրտ գիշերվա վերջը: